

Vergaderjaar 1992–1993

22 972

Wijziging van de Kieswet (tegengaan van het ronselen van volmachtstemmen en enige andere wijzigingen)

Nr. 5

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 5 maart 1993

De vaste Commissie voor Binnenlandse Zaken¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer over haar voorlopige bevindingen als volgt verslag uit te brengen.

1. Algemeen

De leden van de CDA-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van onderhavig wetsvoorstel. Dat de invoering van de nieuwe Kieswet in het algemeen geen noemenswaardige problemen heeft opgeleverd en de reacties op deze nieuwe wet vrijwel zonder uitzondering overwegend positief waren, stemde deze leden tot tevredenheid. Dat niettemin een aantal bepalingen gewijzigd dienen te worden, om in het bijzonder het zogenoemde ronselen van volmachtstemmen tegen te gaan had de instemming van de leden van de CDA-fractie.

De leden van de CDA-fractie waren van mening dat de mogelijkheid moet blijven bestaan, dat kiezers een volmacht kunnen afgeven als zij zelf niet in staat zijn aan de verkiezingen deel te nemen. De mogelijkheid om dit op de verkiezingsdag nog te doen door het machtigen van een ander uit hetzelfde stemdistrict heeft veel zieken of personen die om andere redenen verhinderd waren het gevoel gegeven dat hun stem niet verloren is gegaan.

Reeds bij een eerdere gelegenheid hadden de leden van de CDA-fractie er op aangedrongen dat het uitbrengen van twee volmachtstemmen tegelijk met de eigen stem gehandhaafd moet blijven en niet beperkt dient te worden tot één. Met instemming hadden deze leden dan ook geconstateerd dat hierin geen verandering is gebracht. Het feit dat meer dan 10% van de stemmen wordt uitgebracht via volmachten geeft de wenselijkheid ook duidelijk aan, zo stelden deze leden.

Voorts deelden deze leden mede, dat zij met de voorgestelde wijzigingen inzake de faciliteiten bij de kandidaatstelling konden instemmen. Zij kondigden aan dat zij hier nog op terug zouden komen.

De leden van de PvdA-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel. Met de regering waren deze leden verheugd over de constatering dat de vernieuwde Kieswet in het

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), Mateman (CDA), Niessen (PvdA), V. A. M. van der Burg (CDA) voorzitter, Wiebenga (VVD), Van der Heijden (CDA), Franssen (VVD) ondervoorzitter, Willems (Groen Links), Kohnstamm (D66), De Cloe (PvdA), J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Van Otterloo (PvdA), Scheltema-de Nie (D66), Schoots (PvdA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Zijlstra (PvdA), Bijleveld-Schouten (CDA), Hillen (CDA), Leers (CDA), Van der Hoeven (CDA) en Verbugt (VVD).

Plv. leden: Achttienribbe-Buijs (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), M.M. van der Burg (PvdA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Korthals (VVD), Krajenbrink (CDA), Jorritsma-Lebbink (VVD), Lankhorst (Groen Links), Ybema (D66), Apostolou (PvdA), Schutte (GPV), Frissen (CDA), Van Nieuwenhoven (PvdA), Versnel-Schmitz (D66), Van Rijn-Vellekoop (PvdA), Leerling (RPF), Castricum (PvdA), De Hoop Scheffer (CDA), G. de Jong (CDA), Hermes (CDA), Koffeman (CDA), Jurgens (PvdA) en Van Erp (VVD).

algemeen positieve reacties heeft opgeleverd. Dat met de nieuwe Kieswet nog niet alle problemen waren opgelost was deze leden echter ook duidelijk geworden. In dat licht waren deze leden de regering erkentelijk voor het aanbieden van het onderhavige wetsvoorstel.

Met name met betrekking tot het tegengaan van het ronselen van volmachtstemmen hadden de leden van de PvdA-fractie in het verleden reeds hun bezorgdheid uitgesproken.

De leden van de VVD-fractie verklaarden het wetsvoorstel in hoofdzaak positief tegemoet te treden. Deze leden deelden de voorkeur van de regering om enerzijds het uitbrengen van hoogstens twee volmachtstemmen te handhaven, maar anderzijds het ronselen van volmachtstemmen krachtiger te bestrijden. Met de voorgestelde maatregelen stemden zij in. Ook de voorgestelde wijzigingen inzake de faciliteiten bij de kandidaatstellingen traden deze leden positief tegemoet. Wel vroegen zij de regering toe te lichten waarom het huidige stelsel voor de nummering van kandidatenlijsten is gekozen. Als gevolg hiervan zal het kunnen voorkomen, dat bij een fusie van twee grote partijen de gefuseerde partij niet in aanmerking komt voor voorrangnummering. Dit achtten deze leden een bezwaar. Zij konden zich voorstellen dat het stelsel van de vorige Kieswet (aanbevelingen voor een voorkeurnummer door zitting hebbende leden in plaats van nummering aan de hand van aantallen behaalde stemmen) eenvoudiger en helderder is.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van dit wetsvoorstel. Deze leden constateerden dat het wetsvoorstel tweeërlei beweegredenen kent. In de eerste plaats behelst het wetsvoorstel een aantal wijzigingen van praktische aard en het verbeteren van een aantal foutjes. De leden van de D66-fractie konden met deze wijzigingen instemmen. Deze wijzigingsvoorstellen vloeien voort uit de ervaringen die opgedaan zijn met de nieuwe Kieswet. Ter inventarisatie van die ervaringen heeft de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken politieke partijen, de VNG en de Vereniging voor Bevolkingsboekhouding en Militaire Zaken gevraagd hun ervaringen mede te delen. Het onderhavige wetsvoorstel is mede gebaseerd op de reacties van deze organisaties. Is de regering bereid deze reacties aan de Kamer toe te sturen?

In de tweede plaats zijn in het wetsvoorstel en in de memorie van toelichting een zevental voorstellen opgenomen die het ronselen van volmachtstemmen beogen tegen te gaan. In algemene zin konden de leden van de D66-fractie zich in deze voorstellen vinden. Zij voelden echter wel de behoefte in het hiernavolgende op een aantal daarvan nog nader in te gaan.

De leden van de fractie van Groen Links hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel. Deze leden waren van mening dat de regering met deze wijziging van de Kieswet zich hier en daar te terughoudend heeft opgesteld, hetgeen zij betreunden. Deze leden hadden reeds herhaaldelijk, zulks naar aanleiding van ronselpraktijken in Echt, Rucphen en Putte, aangedrongen op aanpassing van de Kieswet op het punt van het ronselen van volmachtstemmen. Ook bij de meest recente gemeenteraadsverkiezingen bleek de in november 1989 aangescherpte Kieswet een dergelijke praktijk niet te kunnen voorkomen. Dit gegeven maakte een verdere aanscherping urgent, aldus deze leden.

Met de regering waren de leden van de fractie van Groen Links van mening dat de mogelijkheid bij volmacht te stemmen als zodanig niet ter discussie staat. Dat geldt vooralsnog ook voor het handhaven van de mogelijkheid bij onderhandse volmacht te stemmen. Deze leden vroegen

wel of de door de regering voorgestelde aanscherping van de Kieswet voldoende is om de ongewenste praktijken tegen te gaan.

De leden van de SGP-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige voorstel van wet, dat onder meer het ronselen van volmachtstemmen beoogt tegen te gaan. Deze leden waren met de regering eens dat het ronselen van volmachten een eerlijke gang van zaken bij verkiezingen kan verstoren en daarom zoveel als mogelijk is moet worden bestreden. Deze leden deelden ook de visie van de regering dat maatregelen tegen ronselpraktijken zo min mogelijk ten koste mogen gaan van de mogelijkheden voor de kiezer om te goeder trouw bij volmacht te stemmen.

Voorts gaven deze leden te kennen dat zij het betreunden dat de regering afgezien heeft van het voorstel om voor kandidaatstelling te eisen dat de kandidaat 18 jaar is bij aanvang van de zittingsperiode van het vertegenwoordigende orgaan, zulks naar aanleiding van het advies van de Kiesraad ter zake. Als gevolg van de huidige regeling kunnen personen van nauwelijks 14 jaar al op een kandidatenlijst worden geplaatst. Deze leden achtten een duidelijke leeftijdsvereiste passend in verband met de aard van de betreffende functie. Deze leden waren er niet van overtuigd dat een dergelijk vereiste in strijd zou kunnen komen met de Grondwet. Deze leden verzochten de regering dit door haar geuite vermoeden te motiveren.

De leden van de GPV-fractie hadden over het algemeen met instemming kennis genomen van het wetsvoorstel. Deze leden vonden het een goede zaak dat maatregelen worden getroffen tegen het ronselen van volmachtstemmen. Daarbij meenden zij wel dat de maatregelen in een redelijke verhouding staan tot het belang ervan. Over het algemeen voldeden de voorgenomen maatregelen huns inziens aan dit criterium. Met name onderschreven deze leden het standpunt van de Kiesraad dat grote terughoudendheid geboden is met het gelasten van een herstemming wegens vermoedens van ronselpraktijken. Immers, de situatie zoals deze bij de stemming had behoren te zijn kan bij een herstemming nooit geheel gereconstrueerd worden. Bovendien zal de uitslag van de ongeldig verklaarde stemming gemakkelijk van invloed kunnen zijn op het stemgedrag van de kiezers.

Voorts hadden de leden van de GPV-fractie met instemming kennis genomen van de beschouwingen en voorstellen inzake faciliteiten bij kandidaatstelling. In de praktijk is inderdaad hier en daar van onduidelijkheid gebleken. De voorgestelde oplossingen liggen in lijn met de strekking van de herziene Kieswet, aldus deze leden.

2. Het ronselen van volmachtstemmen

2.1. De problemen bij het stemmen bij volmacht

De leden van de PvdA-fractie merkten op dat in de memorie van toelichting wordt gesproken over strafvervolgingen die in Rucphen en Putte zijn ingesteld op grond van het vermoeden van ronselpraktijken. Mede omdat ook door de kantonrechter van Zevenbergen veroordeling(en) zijn uitgesproken verzochten deze leden om een uitputtend overzicht van al die gevallen waarin wegens ronselpraktijken een bezwaar tegen de uitslag van de verkiezingen is aangetekend respectievelijk een politie-onderzoek is gestart. Daarbij zagen deze leden deze gegevens gaarne gecompleteerd met een overzicht van de uitgesproken straffen inclusief de vermelding of het daarbij ging om raadsleden, respectievelijk wethouders dan wel gewone kiesgerechtigden.

De leden van de D66-fractie wensten over dit onderwerp de volgende opmerkingen te maken. De regering gaat er blijkens bladzijde 4 van de memorie van toelichting kennelijk van uit dat het ronselen van volmachtstemmen alleen plaats vindt bij gemeenteraadsverkiezingen en niet of nauwelijks bij statenverkiezingen. Uit het feit dat ronselpraktijken alleen een effect hebben op de zetelverdeling bij gemeenteraadsverkiezingen en dan nog alleen in kleinere gemeenten kan niet zonder meer de conclusie worden getrokken dat er bij verkiezingen waar dat effect niet plaats heeft niet geronseld zal worden, zo meenden de leden van de D66-fractie. Het ronselen van volmachtstemmen hangt in de ogen van de leden van de D66-fractie onder meer ook samen met de plaatselijke cultuur, zoals het niet als een onoirbare aangelegenheid beschouwen van het ronselen van volmachtstemmen.

Ook het gepresenteerde cijfermateriaal ondersteunt de conclusie van de regering niet. Immers in de gemeenten Rucphen en Putte, trad nadat bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1990 ronselpraktijken aan het licht waren gekomen en daartegen opgetreden was de sterkste daling op in het aantal volmachtstemmen dat vervolgens bij de statenverkiezingen in 1991 werd uitgebracht. Kan daarin geen aanwijzing worden gezien dat er normaliter ook bij de statenverkiezingen geronseld werd?

De regering stelt vast dat er over de hele linie sprake is van een toename van het aantal stemmen dat bij volmacht wordt uitgebracht. De leden van de D66-fractie vroegen of ook inzicht bestaat in de achtergronden van die ontwikkelingen. Immers, met de regering waren deze leden van mening dat het wenselijk is dat kiesgerechtigden zoveel mogelijk hun eigen stem uitbrengen. Daarom leek het deze leden wenselijk dat inzicht wordt verkregen in redenen waarom in toenemende mate stemmen bij volmacht worden uitgebracht. Wellicht dat op basis van die informatie maatregelen genomen kunnen worden. Het zou deze leden niet verbazen als een belangrijke reden gevonden werd in de openingstijden van de stembureaus. Met name voor forenzen betekenen deze wel een duidelijke belemmering voor het uitbrengen van hun stem. Daarnaast zouden problemen met de afstand tot het stembureau wel eens een rol kunnen spelen. Zeker voor ouderen. Deze leden vroegen of het stemmen per brief niet eens overwogen zou moeten worden. Uitbreiding van de mogelijkheden om een stem per brief uit te brengen zou ook tegemoet kunnen komen aan de, ook bij de leden van de D66-fractie in de huidige situatie bestaande bezwaren tegen het beperken van het aantal volmachtstemmen dat een gevolmachtigde mag uitbrengen van twee tot één. Op die wijze zou het ronselen van volmachtstemmen tegengegaan kunnen worden zonder dat de belangen van de «bonafide» volmachtstemmen wordt geschaad.

2.2. Mogelijke maatregelen om het ronselen van volmachtstemmen verder tegen te gaan

De uitvoerige beschouwingen over het misbruik van volmachten, met de daarop volgende politie-onderzoeken, die in een tweetal gevallen tot strafvervolgung heeft geleid, waren voor de leden van de CDA-fractie aanleiding nog eens na te gaan hoe het ronselen voorkomen kan worden zonder de bonafide kiezers te benadelen. Naar de mening van deze leden hebben de politieke partijen hierin via voorlichting en interne richtlijnen een eigen taak. Juist in die gebieden waar sprake is van een zekere gewoontevorming dient onomwonden de strafbaarstelling duidelijk gemaakt te worden. Deze leden konden ermee instemmen dat ook het schriftelijk ronselen van volmachtstemmen strafbaar wordt gesteld. Wanneer niet alleen de politieke partijen maar ook de gemeenten via voorlichting duidelijk maken wat wel en wat niet geoorloofd is, zal hiervan een preventieve werking uitgaan, zo stelden de leden van de

CDA-fractie. Zij konden ook accoord gaan met het afdrucken van een waarschuwing op de oproepingskaart met de strekking dat de kiezer niet lichtvaardig moet besluiten tot afgifte van die kaart.

De leden van de CDA-fractie achtten de verhoging van de strafmaat van artikel Y 8 Kieswet (het ronselen van volmachtstemmen) van een boete van de tweede categorie naar een boete van de derde categorie een verbetering. Hierdoor zou het verschil in ernst van de strafbare feiten ronselen van volmachten en het volmacht geven en niettemin in persoon zelf gaan stemmen beter tot uitdrukking worden gebracht, aldus deze leden.

De leden van de CDA-fractie meenden dat de regering terecht stelt dat het goede verloop van de gemeenteraadsverkiezingen primair een zaak is van de gemeente en met name van de burgemeester. Aangezien onduidelijkheid bestond over de bevoegdheid van de burgemeester om verzegelde pakken oproepingskaarten te openen wordt nu voorgesteld die bevoegdheid in de wet op te nemen. De leden van de CDA-fractie konden hiermee instemmen. Ook van deze wijziging zou een preventieve werking uitgaan, zo verwachtten deze leden. Zij gingen ervan uit dat hierdoor voorkomen kan worden dat zich ongewenste situaties voordoen; mocht evenwel bij de burgemeester het vermoeden gerezen zijn, dat niet juist is gehandeld, dan wordt hem terecht de bevoegdheid gegeven om, na dat onherroepelijk is beslist over de toelating van de gekozen leden tot het vertegenwoordigend orgaan, de geopende pakken aan de officier van Justitie over te dragen. Dat ook in het kader van het onderzoek naar de geloofsbrieven elke twijfel aan de juistheid van de verkiezingen uitgesloten moet worden, rechtvaardigt een maatregel zoals nu voorgesteld om ook aan het vertegenwoordigende orgaan de bevoegdheid toe te kennen tot het openen van enkele pakken met relevante bescheiden, zo stelden de leden van de CDA-fractie. Dit betreft echter niet de stembiljetten, zodat het stemgeheim niet wordt aangetast, zo meenden zij. Overigens merkten zij op dat een dergelijke situatie zich slechts in zeer uitzonderlijke gevallen zal voordoen.

De leden van de PvdA-fractie wensten niet te verhelen, dat zij, ondanks de verhoging van de strafmaat, hun twijfels hielden over de afschrikkende werking van artikel Y 8 van de Kieswet. Dat had hen er in het verleden al toe bewogen om te suggereren om in dit soort situaties nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Dit uitschrijven van nieuwe verkiezingen zou dan gebaseerd kunnen worden op de constatering dat de uitslag van de verkiezing ten onrechte geldig is verklaard. Binnen het kader van de behandeling van dit wetsvoorstel zagen deze leden gaarne een reactie van de regering op de gedachte om tot het uitschrijven van nieuwe verkiezingen te komen in het geval dat er sprake is geweest van fraude met volmachtstemmen.

Uit de voorbeelden blijkt dat de onderhavige ronselpraktijken zich op vrij grote schaal voordoen in relatief kleine gemeenten, waarbij deze praktijken redelijk invloed op de verkiezingsuitslag kunnen hebben. De praktijk laat volgens deze leden ook zien dat goedkeuring van de uitslag door de zittende gemeenteraad vaak een formele kwestie is. In de meeste gevallen hebben die leden in meerderheid een vrij groot belang bij deze uitslag. Terwijl het de gemeenteraad tegelijkertijd aan voldoende tijd ontbreekt om eventuele beschuldigingen over ronselpraktijken grondig te onderzoeken. Dat onderzoek vergt nu eenmaal meer tijd, wil men niet te lichtvaardig ingaan op beschuldigingen.

Zoals hiervoor reeds is aangegeven moet worden vastgesteld dat, ondanks het feit dat de rechter vaststelt dat er een vorm van fraude is geweest, vervolgens de verkiezingsuitslag gedurende vier jaar blijft gelden. Zeker gezien de mogelijke directe betrokkenheid van bijvoorbeeld gemeenteraadsleden zou men dan de stelling kunnen poneren dat

«misdaad loont». Immers ook op het persoonlijke vlak zal in het algemeen het totaal van inkomsten, verkregen uit het raadslidmaatschap, de maximale geldboete kunnen overtreffen. Dat geldt nog sterker in het geval van betrokkenheid van wethouders bij ronselpraktijken. Deze leden verzochten de regering nader in te gaan op de verhouding tussen maximale strafmaat en de verkregen opbrengsten. In dat licht wilden deze leden nader van de regering vernemen hoe zij aankijkt tegen de hoogte van de thans uitgesproken straffen en in hoeverre zij denkt dat de in de toekomst door de rechter opgelegde straffen fors hoger zullen zijn dan thans het geval is.

De leden van de PvdA-fractie zagen als een nieuw in te voeren sancties gaarne de mogelijkheden onderzocht van het uit het vertegenwoordigend orgaan verwijderen van die leden die veroordeeld zijn wegens betrokkenheid bij ronselpraktijken. De verwijdering zou dan kunnen inhouden dat de betreffende zetel ook niet door een ander voorkomend op dezelfde lijst wordt ingenomen. Mocht eventueel in hoger beroep of bij de Hoge Raad de eerdere veroordeling worden vernietigd, dan zou het betreffende lid weer in functie hersteld kunnen worden. Daarmee zou in de ogen van deze leden ook voorkomen worden dat de sanctie pas van kracht zou kunnen worden op het moment dat alle beroepsmogelijkheden zouden zijn uitgeput. Mede in het kader van de diverse voorstellen welke deze leden in hun bijdrage aan het voorlopig verslag hadden gesuggereerd met betrekking tot zwaardere sancties, vroegen deze leden aan de regering om hun te informeren over de tijd die gemiddeld met het politie-onderzoek en de verdere voorbereiding van de zitting gemoeid is geweest. Deze leden stelden een zo kort mogelijke tijd uiteraard op prijs ten einde zo snel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over vragen rond de geldigheid van de uitslag.

In het kader van de ronselpraktijken, bijvoorbeeld in Rucphen, hadden deze leden in het verleden ook kennis genomen van berichten als zouden mensen met de stemkaarten naar een ander bureau zijn gegaan dan het stembureau waar zij hun eigen stem moesten uitbrengen, om langs die weg niet alleen twee volmachtstemmen te benutten maar tevens met een kaart van een ander te stemmen. Langs deze weg zou voorkomen zijn dat er grote aantallen stemmers voor het uitbrengen van volmachtstemmen nodig zouden zijn geweest.

Kan de regering aangeven in hoeverre dit haar bekend is uit bezwaren opgenomen in procesverbalen respectievelijk de ingestelde politie-onderzoeken? Mocht dit soort gevallen zich werkelijk hebben voorgedaan, dan zou een identificatieplicht voor een houder van volmachtstemmen naar het oordeel van deze leden nader onderzocht moeten worden.

Ten slotte vroegen deze leden de regering nader in te gaan op de mogelijkheden om effectief bezwaar aan te tekenen tegen de uitslag. Naar het oordeel van diegenen die bijvoorbeeld in Rucphen bezwaar aantekenden tegen de uitslag leek de macht van het hoofd van het hoofdstembureau bij het negeren van bezwaren die zich baseerden op de artikelen 02 en 03 bijna onbegrensd.

De leden van de D66-fractie wensten de volgende opmerkingen te maken. Thans wordt in artikel Y 8 van de Kieswet het ronselen van volmachtstemmen strafbaar gesteld met een boete van de tweede categorie. De regering stelt thans voor deze boete te verhogen tot een van de derde categorie. Het was de leden van de D66-fractie opgevallen dat de staatssecretaris op 14 april 1991 in haar antwoord op schriftelijke vragen van het lid Willems naar aanleiding van de herindelingsverkiezingen in de gemeente Echt een dergelijke verhoging van het strafmaximum nog niet noodzakelijk achtte. Kan de staatssecretaris aangeven wat haar tot herziening van haar standpunt heeft gebracht? Immers, op dat moment waren de gevallen waarin bij de gemeenteraadsverkiezingen

van 1990 sprake was van het ronselen van volmachtstemmen toch reeds bekend?

In de discussie over de bestrijding van het ronselen van volmachtstemmen is ook de vraag aan de orde of geconstateerde ronselpraktijken moeten leiden tot het ongeldig laten verklaren van de verkiezingen en het uitschrijven van nieuwe verkiezingen. In de toelichting heeft de regering aangegeven dat ronselpraktijken nu reeds tot nieuwe verkiezingen kunnen leiden, namelijk naar aanleiding van het onderzoek naar de geloofsbrieven. De leden van de D66-fractie achtten het van belang dat wanneer blijkt dat een benoemde zijn zetel heeft te danken aan geronselde volmachtstemmen er daadwerkelijk nieuwe verkiezingen komen. In dat licht onderschreven zij de voorgestelde wijziging van het vierde lid van artikel V 4 van de Kieswet. Immers door deze wijziging wordt het vertegenwoordigende orgaan beter dan in de huidige Kieswet in de gelegenheid gesteld ronselpraktijken te achterhalen. Probleem blijft echter dat, zoals ook door de Kiesraad is opgemerkt, het vertegenwoordigend orgaan bijna nooit tot een definitief oordeel zal kunnen komen over de vraag of er stemmen geronseld zijn.

Alhoewel de leden van de D66-fractie oog hadden voor de bezwaren tegen de mogelijkheid om na een onherroepelijke veroordeling op basis van artikel Y 8 van de Kieswet over te gaan tot het ongeldig verklaren van de verkiezingen en het uitschrijven van nieuwe, waren zij daar voorshands toch niet door overtuigd. Zij achtten toch voldoende redenen aanwezig om, wanneer onomstotelijk komt vast te staan dat verkiezing van bepaalde personen is geschied op basis van geronselde volmachtstemmen, tot het uitschrijven van nieuwe verkiezingen over te gaan.

De leden van de fractie van Groen Links deelden het standpunt en de argumentatie van de regering over het strafbaar stellen van het schriftelijk ronselen van volmachtstemmen. Deze leden vroegen of een advertentie of folders van een van een politieke groepering, waarin wordt geïnformeerd over, c.q. wordt opgeroepen tot het beschikbaarstellen van volmachten, met artikel Y 8 onmogelijk wordt gemaakt. Mocht dat niet het geval zijn, dan stelden deze leden prijs op een uitgebreide argumentatie hiervoor.

Deze leden hadden weliswaar begrip voor de argumenten van de regering ten aanzien van de afwijzing van de optie het aantal volmachtstemmen dat een gemachtigde kan uitbrengen te beperken tot één, doch zij deelden de conclusie van de regering niet. Inderdaad zou de beperking tot één gemachtigde per persoon betekenen dat het partners onmogelijk wordt gemaakt samen dezelfde gemachtigde aan te wijzen. Dat zou lastig voor hen kunnen zijn. Die «last» weegt naar de mening van deze leden evenwel niet op tegen het voluit benutten van de mogelijkheid die de wetgever heeft, het misbruik van volmachtstemmen zoveel mogelijk tegen te gaan. Bovendien, zo veronderstelden deze leden, worden mensen hierdoor wellicht aangespoord hun stem alsnog zelf uit te brengen, ook al is de partner daartoe niet in staat.

Blijkens de toelichting vormt het terugbrengen van de kring van potentiële gemachtigden tot huis- en/of straatgenoten, c.q. bloed- en aanverwanten tot een bepaalde graad ook een te vergaande beperking van het stemmen bij volmacht. Ook deze conclusie konden deze leden niet delen, nu zij de beperking tot huis- en straatgenoten, c.q. bloed- en aanverwanten wenselijk achtten. De praktische bezwaren die de regering aanvoert in de memorie van toelichting, zijn overkomelijk, zo meenden deze leden. Wat straatgenoten betreft is deze beperking op het stembureau zeer eenvoudig te controleren aan de hand van de postcode. Zij vroegen de regering nog eens uitgebreid op deze mogelijkheid tot aanscherping van de Kieswet in te gaan.

De aan het woord zijnde leden meenden dat de regering zich erg

terughoudend opstelt, daar waar het het ongeldig verklaren van de verkiezingen betreft op grond van veroordelingen wegens het ronselen van volmachtstemmen. Zelfs al zou het uitschrijven van nieuwe verkiezingen in de meeste gevallen «als mosterd na de maaltijd komen», dan nog moet die wettelijke mogelijkheid bestaan, zo meenden deze leden. Een dergelijke maatregel zou niet alleen een logisch gevolg moeten zijn van een dergelijke veroordeling, er gaat ook een preventieve werking van uit.

De leden van de SGP-fractie vroegen wat precies onder «rongselen» moet worden verstaan. Uit de toelichting blijkt dat daaronder niet valt een algemene benadering via een advertentie in een blad of via een huis aan huis verspreide folder. Met de voorgestelde aanscherping van artikel Y 8 wordt beoogd, behalve het aanspreken ook het «anderszins persoonlijk benaderen» van de kiezer strafbaar te stellen. Laatstgenoemde situatie zal zich blijkens de toelichting voordoen, indien kiezers persoonlijk worden benaderd door bijvoorbeeld een geadresseerde folder. Deze leden vroegen of sprake is van rongselen in de volgende situatie. Een actieve kiesvereniging neemt zich voor de volmachtmogelijkheden optimaal te benutten. De leden die dit coördineren halen volmachten op bij kiezers die, bijvoorbeeld in reactie op een oproep in een advertentie, te kennen hebben gegeven van deze mogelijkheid gebruik te willen maken. Als de leden die volmachten ophalen, geven zij meteen te kennen aan wie de volmacht wordt gegeven. Dit is van tevoren intern geregeld. De volmachtgever weet dus aan wie hij de volmacht geeft. Deze leden verzochten de regering hierop te reageren.

3. Faciliteiten bij kandidaatstelling

De leden van de CDA-fractie gaven te kennen dat zij ook met de voorgestelde wijzigingen inzake de faciliteiten bij de kandidaatstelling konden instemmen. Deze leden verwachtten slechts problemen, ingeval bij samenvoeging van partijen een geheel nieuwe naam wordt geïntroduceerd. Dit zal echter eenmalig zijn en is uiteraard ter beslissing van de bedoelde partijen. Een duidelijke vooruitgang vonden deze leden de in de onderdelen E, J, Z en AA van artikel I opgenomen wijzigingen dat niet meer één verklaring van instemming ingediend hoeft te worden, maar dat volstaan kan worden met aparte formulieren.

Met betrekking tot de faciliteitenregeling stelden de leden van de SGP-fractie de volgende vragen. Voor de wijziging van de aanduiding van een reeds geregistreerde politieke groepering kan volgens het wetsvoorstel een schriftelijk verzoek in worden gediend. Inwilliging van het verzoek heeft tot gevolg dat duidelijk is dat het om dezelfde partij gaat en dat de faciliteitenregeling van toepassing is. De leden van de SGP-fractie vroegen of (de inwilliging van) een dergelijk verzoek dan ook een concrete voorwaarde is om voor dezelfde faciliteiten in aanmerking te komen. Dus geen verzoek, dan ook geen faciliteiten, ook zal overduidelijk zijn dat het om dezelfde partij gaat? Als groeperingen met een samenvoeging van aanduidingen boven één lijst aan de vorige verkiezing hebben deelgenomen en één of meer zetels hebben behaald, dan heeft die groepering bij de volgende verkiezingen recht op de normale faciliteiten. Als de groeperingen bij de volgende verkiezingen afzonderlijk meedoen, hebben zij dat recht echter niet afzonderlijk, zo hadden de leden van de SGP-fractie uit de toelichting begrepen. Deze leden vroegen of dit wel reëel is, gelet op het doel van de regeling. De verplichting tot betaling van een waarborgsom en tot overlegging van ondersteuningsverklaringen is immers bedoeld om een drempel op te werpen ter voorkoming van een lichtvaardige deelname aan de verkie-

zingen. Zittende partijen hebben bewezen serieuze deelnemers te zijn. Geldt dat ook niet van zittende partijen die met een gezamenlijke aanduiding aan de verkiezingen hebben deelgenomen? Bovendien komt het vaak voor dat partijen met een gezamenlijke aanduiding deelnemen, terwijl elk van de partijen afzonderlijk ook één of meer zetels zou hebben behaald. Deze leden vernamen graag een reactie op deze vraagstelling.

De voorzitter van de commissie,
V. A. M. van der Burg

De wnd. griffier van de commissie,
Pe